

การประยุกต์หลักสังคหวัตถุ 4 เพื่อความยั่งยืนทางสังคม: วิเคราะห์เชิงรัฐศาสตร์ ในสังคมไทย*

THE APPLICATION OF THE FOUR PRINCIPLES OF SANGHAVATTHU FOR SOCIAL SUSTAINABILITY: A POLITICAL SCIENCE ANALYSIS IN THAI SOCIETY

รวีวรรณ จำปาสิทธิ์*, พระมหาสุร ราชธรรมโม, ประสาท สามารถกุล, วีรพงษ์ คณะปรีชา

Raweewan champasit*, Phramaha Sor Rochanathammo, Prasat samartkul, Weerapong Khanapreecha

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬารามราชวิทยาลัย นครปฐม ประเทศไทย

Social Sciences Mahamakut Buddhist University Nakhon Pathom, Thailand

*Corresponding author E-mail: annandgida@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ได้แก่ ทาน (การให้), ปิยวาจา (วาจาไพเราะอ่อนหวาน), อตถจริยา (การประพฤติประโยชน์) และสมานัตตตา (การวางตนเสมอภาค) ซึ่งเป็นหลักธรรมสำคัญในพระพุทธศาสนา เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการเสริมสร้างความยั่งยืนทางสังคมไทย ภายใต้บริบทของสังคมไทยร่วมสมัยที่กำลังเผชิญกับปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ ความแตกแยกทางการเมือง และความเปราะบางของโครงสร้างทางสังคมในปัจจุบัน โดยบทความนี้ใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ ผ่านการศึกษาเอกสารทางวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง หนังสือ และการพิจารณากรณีศึกษาจากสังคมการเมืองไทย เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้และสร้างแนวทางเชิงนโยบายที่สามารถบูรณาการหลักธรรมสังคหวัตถุเข้ากับระบบการบริหารจัดการและการกำหนดนโยบายสาธารณะของรัฐผลการวิเคราะห์ชี้ให้เห็นว่า หลักสังคหวัตถุ 4 มิได้เป็นเพียงหลักธรรมเชิงศีลธรรมหรือศาสนาเท่านั้น หากแต่ยังสามารถพัฒนาเป็นยุทธศาสตร์เชิงรัฐศาสตร์ที่มีศักยภาพสูงเมื่อได้รับการสนับสนุนอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะการสร้างวัฒนธรรมองค์กรภาครัฐที่เน้นเมตตาธรรม การสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ที่มุ่งเสริมสร้างความเชื่อมั่นและความไว้วางใจระหว่างรัฐกับประชาชน ตลอดจนการเปิดพื้นที่ให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในกระบวนการตัดสินใจและการรับผิดชอบร่วมกันในทางสังคมข้อเสนอสำคัญของบทความคือ การบูรณาการหลักสังคหวัตถุ 4 เข้าสู่กลไกการกำหนดนโยบาย การปฏิรูประบบราชการ และการพัฒนากรอบ การทำงานภาครัฐสมัยใหม่ ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างสังคมที่มั่นคง สมานฉันท์ และยั่งยืน ทั้งในมิติทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม โดยมีรากฐานจากคุณค่าทางจริยธรรมที่ยังปรากฏอยู่ในวัฒนธรรมไทย อันเป็นปัจจัยสำคัญ ที่จะช่วยให้สังคมไทยเผชิญและก้าวข้ามวิกฤตความเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: สังคหวัตถุ 4, ความยั่งยืนทางสังคม, นโยบายสาธารณะ

Abstract

This article aims to study the application of the Four Social Principles (Sangahavatu 4), namely Dana (generosity), Piyavaca (pleasant and gentle speech), Attacariya (conducting oneself for the benefit of others), and Samanattata (equitable behavior), which are key ethical teachings in Buddhism. The study seeks to explore how these principles can serve as a framework for promoting social sustainability in contemporary Thai society, which currently faces challenges such as economic inequality, political division, and fragile social structures. The article employs a qualitative analysis approach, reviewing academic literature, relevant research, books, and case studies from Thai sociopolitical contexts, to synthesize knowledge and propose policy-oriented guidelines for integrating these ethical principles into public administration and policy-making processes. The analysis indicates that the Four Social Principles are not merely religious or moral doctrines, but can be developed into high-potential political strategies when systematically supported. Specifically, they can foster a public-sector organizational culture rooted in compassion, encourage constructive communication that builds trust between the state and citizens, and create genuine opportunities for public participation and shared social responsibility. A key recommendation of this article is the integration of the Four Social Principles into policy-making mechanisms, bureaucratic reforms, and frameworks for modern public administration. This integration can contribute to building a stable, harmonious, and sustainable society across economic, political, and social dimensions, grounded in deeply embedded Thai ethical values. Such an approach is crucial for enabling Thai society to confront and overcome transformative challenges with resilience and stability.

Keywords: Sangahavatthu, Social Sustainability, Public Policy

บทนำ

ประเทศไทยในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมาได้ประสบกับความเปลี่ยนแปลงทั้งทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะภายหลังการพัฒนาเศรษฐกิจในยุคแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2504) เป็นต้นมา ส่งผลให้เกิดการกระจุกตัวของทรัพยากรในเมืองใหญ่ ขณะที่พื้นที่ชนบทส่วนใหญ่ยังคงเผชิญกับความยากจนและการเข้าถึงบริการของรัฐอย่างจำกัด ความเหลื่อมล้ำทางรายได้และโอกาสจึงกลายเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่ฝังรากลึกในสังคมไทย ขณะเดียวกัน ความขัดแย้งทางการเมืองก็ปรากฏชัดเจนยิ่งขึ้นภายหลังเหตุการณ์รัฐประหารในปี พ.ศ. 2549 และ 2557 ซึ่งส่งผลต่อการลดทอนความชอบธรรมของระบอบประชาธิปไตย และสร้างความไม่ไว้วางใจในสถาบันทางการเมืองของประชาชน (สมชาย ปรีชาศิลป์กุล, 2562) การแบ่งขั้วทางความคิดและอุดมการณ์ทำให้ความขัดแย้งในระดับจุลภาคปะทุขึ้นในพื้นที่สาธารณะอย่างต่อเนื่อง รวมถึงโลกออนไลน์ซึ่งกลายเป็นเวทีของการต่อสู้ทางวาทกรรม ทั้งนี้ ความเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

จากกระแสโลกาภิวัตน์และเทคโนโลยีดิจิทัลยังส่งผลให้สังคมไทยเผชิญกับ “วิกฤตอัตลักษณ์” และ “วิกฤตศรัทธา” ต่อคุณค่าดั้งเดิมและสถาบันหลัก (วรภัทร วงศ์วีระ, 2565) ปรากฏการณ์เหล่านี้สะท้อนถึงความจำเป็นในการสถาปนาแนวคิดใหม่ที่ผสานคุณค่าทางจริยธรรมกับโครงสร้างทางการเมืองและนโยบายสาธารณะ เพื่อสร้างดุลยภาพระหว่างสิทธิของปัจเจกกับความรับผิดชอบต่อส่วนรวม และขับเคลื่อนสังคมไปสู่ความยั่งยืนอย่างมีส่วนร่วมและเป็นธรรม

ภายใต้บริบทของความท้าทายทางสังคมในปัจจุบันที่เต็มไปด้วยความหลากหลาย ความเหลื่อมล้ำ และความขัดแย้ง แนวคิด “หลักสังคหวัตถุ 4” ในพระพุทธศาสนาซึ่งประกอบด้วย ทาน (การให้) ปิยวาจา (การพูดจาด้วยถ้อยคำไพเราะ) อตถจริยา (การประพฤติให้เกิดประโยชน์) และสมานัตตตา (การวางตนเสมอภาค) จึงสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์เชิงรัฐศาสตร์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของผู้นำทางการเมืองที่มุ่งเน้นการเสียสละเพื่อส่วนรวม มีเมตตาและสื่อสารด้วยภาษาที่สร้างสรรค์ เข้าใจความต้องการของประชาชน และวางตนอย่างเสมอภาคกับทุกกลุ่มในสังคม หลักดังกล่าวยังเป็นฐานคิดสำคัญในการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วม ซึ่งประชาชนมีพื้นที่ในการแสดงออก แสดงความคิดเห็น และร่วมตัดสินใจในนโยบายสาธารณะ ตลอดจนการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นระหว่างรัฐกับประชาชน ผ่านการให้ความเข้าใจและความร่วมมือ อันเป็นการสร้างทุนทางสังคม (social capital) ที่นำไปสู่ความไว้วางใจซึ่งกันและกัน การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ และการพัฒนาที่ยั่งยืน หลักสังคหวัตถุ 4 จึงมิใช่เพียงแนวทางทางศีลธรรมในระดับบุคคลเท่านั้น แต่ยังเป็นกลไกสำคัญในการเสริมสร้างธรรมาภิบาลและประชาธิปไตยในระดับโครงสร้างทางสังคมและการเมืองได้อย่างลึกซึ้ง

แม้หลักสังคหวัตถุ 4 จะมีต้นกำเนิดจากคำสอนทางพระพุทธศาสนา ได้แก่ ทาน (การให้) ปิยวาจา (วาจาไพเราะ) อตถจริยา (การทำประโยชน์) และสมานัตตตา (การวางตนเสมอภาค) แต่สาระสำคัญของหลักธรรมเหล่านี้สามารถนำมาตีความในเชิงรัฐศาสตร์ได้อย่างลึกซึ้ง โดยเฉพาะในบริบทของการสร้างจริยธรรมทางการเมืองและการบริหารจัดการสาธารณะ (สุลักษณ์ ศิวรักษ์, 2564) หลักทานสามารถแปรความเป็นนโยบายรัฐสวัสดิการเพื่อการแบ่งปันทรัพยากรอย่างเป็นธรรม ส่วนปิยวาจาเน้นการสื่อสารทางการเมืองด้วยความสุภาพสร้างสรรค์ อตถจริยาเชื่อมโยงกับความรับผิดชอบต่อรัฐและเจ้าหน้าที่ในการปฏิบัติเพื่อประโยชน์ของสาธารณะ และสมานัตตตเป็นรากฐานของความเสมอภาคและการมีส่วนร่วมของประชาชนในระบอบประชาธิปไตย (ประมวล เพ็งจันทร์, 2563) การมุ่งวิเคราะห์ศักยภาพของหลักสังคหวัตถุ 4 ในการสร้างสังคมประชาธิปไตยที่มั่นคงและมีคุณธรรมทั้งในระดับนโยบายผู้นำ แนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชน และการเสริมสร้างค่านิยมร่วมในระดับวัฒนธรรมโดยเสนอกรอบแนวคิดแบบองค์รวม (holistic framework) ที่บูรณาการหลักธรรมกับการเมืองเพื่อความยั่งยืนทางสังคม (พระไพศาล วิสาโล, 2565) การประยุกต์ใช้หลักธรรมนี้จึงไม่ใช่เพียงเครื่องมือเชิงจริยธรรม แต่เป็นพลังในการเยียวยาสังคมที่เต็มไปด้วยความขัดแย้ง และวางรากฐาน การพัฒนาอย่างมั่นคงในระยะยาว

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว จึงสนใจในการเสนอบทความนี้ เพื่อวิเคราะห์เชิงรัฐศาสตร์เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 เพื่อสร้างความยั่งยืนทางสังคมในบริบทของประเทศไทย โดยได้นำเสนอเกี่ยวกับแนวคิดเกี่ยวกับความยั่งยืนทางสังคมในทางรัฐศาสตร์ ในด้านความหมาย องค์ประกอบ ทฤษฎีรัฐศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง ความท้าทายเชิงโครงสร้างในสังคมไทยปัจจุบัน และหลักสังคหวัตถุ 4 กับมิติทางจริยธรรมของสังคม การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในเชิงรัฐศาสตร์ และข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อความยั่งยืนทางสังคมบนฐานของ

หลักสัจพจน์ 4 โดยเน้นให้เห็นถึงศักยภาพของหลักธรรมดังกล่าวในการเสริมสร้างความสัมพันธ์เชิงสร้างสรรค์ระหว่างรัฐกับประชาชน ฟื้นฟูความไว้วางใจ ความเมตตา และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ทั้งนี้ ความเข้าใจและการประยุกต์ใช้หลักธรรมในเชิงนโยบายและการบริหาร สามารถเป็นรากฐานในการพัฒนาอย่างยั่งยืนทั้งในมิติของโครงสร้าง สังคม และวัฒนธรรมของไทยในอนาคต

แนวคิดเกี่ยวกับความยั่งยืนทางสังคมในทางรัฐศาสตร์

ในยุคโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างรวดเร็ว แนวคิดเรื่อง “ความยั่งยืนทางสังคม” (Social Sustainability) ได้รับความสนใจเพิ่มขึ้นทั้งในวงวิชาการและนโยบายสาธารณะ โดยเฉพาะในทางรัฐศาสตร์ซึ่งศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ สังคม และประชาชนอย่างลึกซึ้ง ความยั่งยืนทางสังคมจึงกลายเป็นหนึ่งในแกนกลางของการพัฒนาประชาธิปไตย การบริหารรัฐกิจ และการจัดการทรัพยากรสาธารณะอย่างสมดุล (Houghton, G., & Hunter, C., 1994) บทความนี้จะนำเสนอความหมายและองค์ประกอบของความยั่งยืนทางสังคมในบริบทของประเทศไทย พร้อมวิเคราะห์ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และสะท้อนความท้าทายเชิงโครงสร้างในสังคมไทยปัจจุบัน ผู้ศึกษาได้กำหนดกรอบไว้ตามลำดับ ดังนี้

1. ความหมายของความยั่งยืนทางสังคม

ความยั่งยืนทางสังคมหมายถึงความสามารถของระบบสังคมในการรักษาและส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างต่อเนื่องและเท่าเทียม โดยมุ่งเน้นการสร้างความเป็นธรรมทางสังคม ความมั่นคงทางสังคม และความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิกในสังคม ตลอดจนการสนับสนุนสิทธิเสรีภาพและโอกาสที่เท่าเทียมกัน (McKenzie, S., 2004) ในมิติของรัฐศาสตร์ ความยั่งยืนทางสังคมไม่เพียงแต่หมายถึงการดูแลปัจจัยทางสังคมให้คงอยู่เท่านั้น แต่ยังหมายถึงการสร้างระบบการเมืองที่สามารถรองรับและตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในระยะยาวได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีธรรมาภิบาล (Baker, S., 2006) โดยมีนักวิชาการ ได้กล่าวไว้ดังนี้

องค์การสหประชาชาติ (United Nations : UN) ให้ความหมายว่า “การพัฒนาที่ยั่งยืน หมายถึง การพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของคนรุ่นปัจจุบัน โดยปราศจากผลเสียต่อต่อ ความต้องการของคนรุ่นในอนาคต อยู่บนเงื่อนไขทางเศรษฐศาสตร์ คือ การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และมีมาตรการแก้ไขความบกพร่องของตลาดในการจัดสรรทรัพยากรมีระบบกรรมสิทธิ์ ที่มีประสิทธิภาพ (United Nations, 1987)

สุภาสินี ตันติศรีสุข กล่าวไว้ว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นการพัฒนาที่มุ่งเน้นการสร้างความสมดุลใน 3 มิติ คือ เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม (สุภาสินี ตันติศรีสุข, 2555)

สรุปได้ว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนคือการผสมผสานการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า การสร้างสมดุลทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อไม่ให้เกิดผลเสียต่อคนรุ่นอนาคต

2. องค์ประกอบของความยั่งยืนทางสังคม

ความยั่งยืนทางสังคม (Social Sustainability) ถือเป็นหนึ่งในเสาหลักของการพัฒนาที่ยั่งยืน ควบคู่ไปกับความยั่งยืนทางเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม แนวคิดนี้ให้ความสำคัญกับ “คน” และ “สังคม” ในฐานะศูนย์กลางของการพัฒนา โดยเน้นให้ประชาชนสามารถดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ ภายใต้สังคมที่มีความเป็นธรรม เท่าเทียม และ

ปลอดภัย ความยั่งยืนทางสังคม (Social Sustainability) เป็นส่วนสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืนที่เน้นการสร้างคุณภาพชีวิตที่ดี ความเท่าเทียม และความเป็นธรรมในสังคม โดยมีองค์ประกอบสำคัญดังนี้

2.1 ความเสมอภาคและความเป็นธรรมทางสังคม การจัดสรรทรัพยากรและโอกาสอย่างเท่าเทียม เพื่อลดความเหลื่อมล้ำ และส่งเสริมความเป็นธรรมในทุกมิติของสังคม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559)

2.2 การมีส่วนร่วมของประชาชน การเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนของสังคมเข้ามามีบทบาทในการตัดสินใจ กำหนดนโยบาย และร่วมแก้ไขปัญหาชุมชน (World Bank, 2020)

2.3 การพัฒนาคุณภาพชีวิต การเข้าถึงบริการพื้นฐาน เช่น การศึกษา สาธารณสุข ที่อยู่อาศัย การคมนาคม และความปลอดภัย เพื่อสร้างความมั่นคงและคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืน (UN-Habitat, 2010)

2.4 การสร้างทุนทางสังคม (Social Capital) การเสริมสร้างความสัมพันธ์ ความไว้วางใจ และความร่วมมือภายในสังคม ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างมีส่วนร่วม (Putnam, R. D., 2000)

2.5 การเคารพสิทธิมนุษยชนและความหลากหลาย การยอมรับและเคารพความแตกต่างทางเพศ เชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม รวมทั้งการปกป้องสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน (United Nations, 1987)

2.6 การเสริมสร้างความมั่นคงของชุมชน การพัฒนาสังคมให้เข้มแข็ง สามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงและวิกฤตต่าง ๆ เช่น ภัยธรรมชาติ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และความขัดแย้งทางสังคม (World Bank, 2020)

สรุปได้ว่า ความยั่งยืนทางสังคม (Social Sustainability) เป็นเสาหลักของการพัฒนาที่ยั่งยืนที่มุ่งเน้นการสร้างคุณภาพชีวิต ความเสมอภาค และความเป็นธรรมในสังคม โดยมีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ ความเสมอภาค และความเป็นธรรมทางสังคม การมีส่วนร่วมของประชาชน การพัฒนาคุณภาพชีวิต การสร้างทุนทางสังคม การเคารพสิทธิมนุษยชนและความหลากหลาย และการเสริมสร้างความมั่นคงของชุมชน

3. ทฤษฎีรัฐศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับความยั่งยืนทางสังคม

ทฤษฎีรัฐศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับความยั่งยืนทางสังคมมุ่งเน้นการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ สังคม และประชาชนในการสร้างความเสมอภาค ความเป็นธรรม และคุณภาพชีวิตที่ดีแก่ทุกคน การศึกษาทฤษฎีเหล่านี้ ช่วยทำความเข้าใจกลไกเชิงโครงสร้างและนโยบายที่เอื้อต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน อีกทั้งยังเป็นกรอบแนวคิดสำคัญในการขับเคลื่อนสังคมไปสู่ความมั่นคงและสมดุลในระยะยาว ในทางรัฐศาสตร์ แนวคิดความยั่งยืนทางสังคมสามารถเชื่อมโยงกับทฤษฎีสำคัญหลายแขนง ดังนี้

3.1 รัฐสวัสดิการ (Welfare State) รัฐสวัสดิการเป็นรูปแบบรัฐที่มีบทบาทในการจัดสวัสดิการและบริการสาธารณะเพื่อส่งเสริมความมั่นคงและความเป็นธรรมทางสังคม โดยเฉพาะในกลุ่มผู้ด้อยโอกาส (Esping-Andersen, G., 1990) รัฐสวัสดิการจึงเป็นกลไกสำคัญในการสร้างความยั่งยืนทางสังคม โดยช่วยลดความเหลื่อมล้ำและเสริมสร้างความมั่นคงในชีวิตของประชาชน

3.2 ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy) ทฤษฎีนี้เน้นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจทางการเมือง เพื่อเพิ่มความโปร่งใสและความรับผิดชอบของรัฐ (Pateman, C., 1970) ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมส่งเสริมความรู้สึกเป็นเจ้าของในสังคม ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญใน

การสร้างที่ยั่งยืนทางสังคม เพราะสังคมที่ประชาชนมีส่วนร่วมจะมีความเข้มแข็งและมีความสามารถในการจัดการกับปัญหาสังคมได้ดีกว่า

3.3 ความยุติธรรมทางสังคม (Social Justice) แนวคิดความยุติธรรมทางสังคม ซึ่งได้รับการพัฒนาอย่างกว้างขวางโดย Rawls, J. ชี้ให้เห็นว่าระบบสังคมที่ดีควรมีความเสมอภาคในการเข้าถึงโอกาสและทรัพยากร รวมถึงการสร้างเงื่อนไขที่ทำให้ทุกคนสามารถพัฒนาตนเองได้ (Rawls, J., 1971) แนวคิดนี้เป็นฐานรากของความยั่งยืนทางสังคมที่มุ่งหวังให้ประชาชนทุกกลุ่มได้รับการปกป้องและสนับสนุนอย่างเท่าเทียม

สรุปได้ว่า ทฤษฎีรัฐศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับความยั่งยืนทางสังคมมุ่งเน้นการสร้างสมดุลระหว่างรัฐ สังคม และประชาชน เพื่อส่งเสริมความเสมอภาค ความเป็นธรรม และคุณภาพชีวิตที่ดี โดยมีกรอบแนวคิดสำคัญดังนี้

1. รัฐสวัสดิการ - รัฐมีบทบาทจัดสวัสดิการและบริการสาธารณะเพื่อลดความเหลื่อมล้ำและเพิ่มความมั่นคงทางสังคม โดยเฉพาะกลุ่มผู้ด้อยโอกาส
2. ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม - เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เพิ่มความโปร่งใสและความรับผิดชอบของรัฐ ส่งเสริมความเข้มแข็งของสังคม
3. ความยุติธรรมทางสังคม - ระบบสังคมควรให้ทุกคนเข้าถึงโอกาสและทรัพยากรอย่างเท่าเทียม และสนับสนุนการพัฒนาตนเองของประชาชนทุกกลุ่ม

4. ความท้าทายเชิงโครงสร้างในสังคมไทยปัจจุบัน

สังคมไทยในปัจจุบันเผชิญกับความท้าทายเชิงโครงสร้างหลายประการที่ส่งผลกระทบต่อความยั่งยืนทางสังคม ดังนี้

4.1 ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม ประเทศไทยมีความเหลื่อมล้ำที่สูงทั้งในเรื่องรายได้ การเข้าถึงการศึกษาและบริการสาธารณะ ส่งผลให้กลุ่มคนบางกลุ่มถูกกีดกันและมีโอกาสน้อยกว่ากลุ่มอื่น (World Bank, 2020) ความเหลื่อมล้ำนี้เป็นอุปสรรคสำคัญต่อความยั่งยืนทางสังคม เนื่องจากสร้างความขัดแย้งและความไม่พอใจในสังคม

4.2 ความเปราะบางของกลุ่มคนด้อยโอกาส กลุ่มผู้สูงอายุ ผู้พิการ และกลุ่มชาติพันธุ์ในชนบท หลายพื้นที่ยังขาดการเข้าถึงสวัสดิการและบริการที่เหมาะสม ทำให้มีความเปราะบางสูงต่อความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2563)

4.3 ความขัดแย้งทางการเมืองและสังคม ความแตกแยกทางการเมืองที่รุนแรงในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ส่งผลให้ความเชื่อมั่นต่อสถาบันการเมืองและกระบวนการประชาธิปไตยลดลง (Phongpaichit, P. & Baker, C., 2017) สภาพนี้ทำให้การพัฒนาความยั่งยืนทางสังคมเผชิญความยากลำบาก เพราะความไว้วางใจในระบบการเมืองเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความสมานฉันท์ในสังคม

4.4 การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและวัฒนธรรม กระแสโลกาภิวัตน์และเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็ว นำมาซึ่งความเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมและโครงสร้างการทำงาน ส่งผลให้บางกลุ่มสังคมถูกทิ้งไว้เบื้องหลัง และเกิดช่องว่างทางสังคมใหม่ ๆ

สรุปได้ว่า ความยั่งยืนทางสังคมในทางรัฐศาสตร์เป็นแนวคิดที่รวมมิติของความเป็นธรรม ความมั่นคง และความร่วมมือของประชาชนในสังคมเข้าด้วยกัน โดยทฤษฎีรัฐสวัสดิการ ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม และความ

ยุติธรรมทางสังคมเป็นกรอบแนวคิดหลักที่สนับสนุนการวางนโยบายและการบริหารจัดการเพื่อความยั่งยืนนี้ อย่างไรก็ตาม สังคมไทยยังเผชิญกับความท้าทายเชิงโครงสร้างหลายประการที่ต้องการความร่วมมือจากทุกภาคส่วนเพื่อจัดปัญหาและสร้างสังคมที่มั่นคงและเท่าเทียมในระยะยาว

หลักสัจจกัตถุ 4 กับมิติทางจริยธรรมของสังคม

หลักสัจจกัตถุ 4 ในพระพุทธศาสนา ได้แก่ ทาน (การให้) ปิยวาจา (การพูดจาด้วยถ้อยคำอ่อนโยน) อตถจริยา (การประพฤติให้เกิดประโยชน์) และ สมานัตตา (การวางตนเสมอภาค) ซึ่งล้วนเป็นหลักธรรมที่มุ่งส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข มีคุณธรรม และเคารพซึ่งกันและกันในสังคม ท่ามกลางความหลากหลาย ความขัดแย้ง และความเหลื่อมล้ำที่เป็นลักษณะเด่นของสังคมร่วมสมัย หลักธรรมเหล่านี้ยังคงมีคุณค่าอย่างยิ่งในการสร้างความสามัคคี ความเป็นธรรม และการอยู่ร่วมกันอย่างมีสันติในระยะยาว ได้แก่

1. ทาน (การให้) หมายถึง การให้ด้วยใจบริสุทธิ์ ไม่หวังผลตอบแทน ไม่ว่าจะเป็นสิ่งของ เวลา หรือความช่วยเหลือทางจิตใจต่อผู้อื่น (พระพรหมคุณาภรณ์, 2559) ทานเป็นรากฐานสำคัญของความเมตตากรุณา ซึ่งเป็นคุณธรรมที่ส่งผลต่อการลดช่องว่างทางสังคม และสร้างความสัมพันธ์เชิงบวกในชุมชน (เจริญชัย โชนงนุช, 2563) ในแง่มิติทางจริยธรรม ทานส่งเสริมให้บุคคลมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และตระหนักถึงความทุกข์ของผู้อื่น นำไปสู่การสร้างสังคมที่มีความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำ นอกจากนี้ การให้ยังเป็นการฝึกฝนตนเองให้มีความอ่อนน้อมและความอดทน (สุชาติ พงษ์สวัสดิ์, 2561) ซึ่งล้วนเป็นคุณลักษณะที่ส่งเสริมความสงบสุขในสังคมโดยรวม

2. ปิยวาจา (การพูดจาด้วยถ้อยคำไพเราะ) หมายถึง การพูดด้วยถ้อยคำสุภาพ อ่อนโยน และจริงใจ ซึ่งช่วยสร้างบรรยากาศแห่งความเข้าใจและความไว้วางใจในสังคม (ประเสริฐ พิชิตธรรม, 2564) โดยเฉพาะในสังคมที่มีความหลากหลายและมีความคิดเห็นแตกต่างกัน การสื่อสารด้วยปิยวาจาช่วยลดความรุนแรงทางวาจา และความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้น (ธรรมชัย ศรีสมบูรณ์, 2560) มิติทางจริยธรรมของปิยวาจาเน้นการเคารพซึ่งกันและกัน ลดการใช้ถ้อยคำที่ทำร้ายจิตใจหรือก่อให้เกิดความแตกแยก (จิราภรณ์ สุทธิวาหนฤพุดิ, 2557) การพูดจาที่ไพเราะยังสะท้อนถึงภูมิปัญญาและความรับผิดชอบ ต่อตนเองและผู้อื่น ทำให้สังคมเกิดความสงบและสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคคลในทุกระดับ (สุนทร ประเสริฐธรรม, 2555)

3. อตถจริยา (การประพฤติให้เกิดประโยชน์) หมายถึง การกระทำที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมและไม่เบียดเบียนผู้อื่น โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมความสุขและความเจริญของสังคมโดยรวม (วิทยา แสงวิมล, 2563) ในแง่มิติทางจริยธรรม อตถจริยาชี้ให้เห็นถึงความรับผิดชอบในการกระทำของแต่ละบุคคลต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม (พระพรหมคุณาภรณ์, 2559) การประพฤติที่เกิดประโยชน์ยังรวมถึงการทำหน้าที่ของตนเองอย่างเต็มความสามารถ การเคารพสิทธิของผู้อื่น และการไม่ใช้ความรุนแรงเป็นเครื่องมือ (สมคิด สติยธรรม, 2558) คุณธรรมนี้ช่วยสร้างคามยุติธรรมและความเสมอภาคในสังคม รวมถึงสนับสนุนการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืนและมีความสุข (สุชาติ พงษ์สวัสดิ์, 2561)

4. สมานัตตา (การวางตนเสมอภาค) หมายถึง การวางตนในฐานะที่เท่าเทียมและเคารพในศักดิ์ศรีของผู้อื่นโดยไม่เลือกปฏิบัติ (เจริญชัย โชนงนุช, 2563) มิติทางจริยธรรมของสมานัตตาคือการสร้างความเป็นธรรมและความเสมอภาคในสังคม ลดความแตกแยก และส่งเสริมความเคารพในสิทธิมนุษยชน การยอมรับในความแตกต่าง และการปฏิบัติต่อกันอย่างเท่าเทียมกันนี้ ช่วยลดช่องว่างทางสังคมและการแบ่งแยกทางสังคมในทุกระดับ (ธรรม

ชัย ศรีสมบุรณ์, 2560) สมานัตตาจึงเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างสังคมที่มีความสงบสุขและยั่งยืน เพราะทุกคนได้รับการยอมรับในฐานะมนุษย์ที่มีคุณค่าเท่าเทียมกัน (สุนทร ประเสริฐธรรม, 2555)

สรุปได้ว่า หลักสังคหวัตถุ 4 เป็นหลักธรรมที่มีคุณค่าและมีบทบาทสำคัญต่อมิติทางจริยธรรมของสังคมสมัยใหม่ การประยุกต์ใช้หลักทาน ปิยวาจา อตถจริยา และสมานัตตาในชีวิตประจำวันและในนโยบายสาธารณะจะช่วยส่งเสริมความดีงาม ความเป็นธรรม และความเคารพในสิทธิของผู้อื่นอย่างแท้จริง หลักสังคหวัตถุ 4 ไม่เพียงแต่สร้างความสามัคคีในสังคม แต่ยังเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืนและมีความสุขในระยะยาว โดยการตระหนักถึงและน้อมนำหลักธรรมเหล่านี้ไปปฏิบัติในระดับบุคคลและสังคม จะเป็นการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตและความผาสุกของมนุษย์ทุกคนอย่างแท้จริง

การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในเชิงรัฐศาสตร์

โดยแยกวิเคราะห์ 4 หัวข้อหลัก คือ “ทาน, ปิยวาจา, อตถจริยา, สมานัตตา” อย่างเป็นระบบ พร้อมเน้นบทบาทของรัฐในการส่งเสริมความยั่งยืนและความยุติธรรมทางสังคม

1. บทบาทของรัฐในการ “ให้” (ทาน) ทรัพยากรแก่ประชาชน “ทาน” ในพระพุทธศาสนา หมายถึง การให้ การเสียสละ หรือการแบ่งปันเพื่อประโยชน์ของผู้อื่นโดยไม่หวังสิ่งตอบแทน ในทางรัฐศาสตร์ หลัก “ทาน” สามารถตีความเป็นบทบาทของรัฐในการจัดสรรทรัพยากรสาธารณะให้กับประชาชนอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม อาทิ การให้บริการด้านการศึกษา การรักษาพยาบาล การสาธารณสุขภาคพื้นฐาน และการสนับสนุนด้านรายได้ ในบริบทของรัฐสมัยใหม่ รัฐในฐานะผู้จัดการทรัพยากรสาธารณะต้องวางนโยบายที่ช่วยลดความเหลื่อมล้ำระหว่างกลุ่มประชากร เช่น โครงการบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ การสนับสนุนเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ หรือโครงการประกันรายได้เกษตรกร ทั้งนี้เพื่อให้กลุ่มเปราะบางในสังคมมีโอกาสในการดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรี อย่างไรก็ตาม “ทาน” ของรัฐจะเกิดประโยชน์สูงสุดเมื่อดำเนินการด้วยหลักความยุติธรรม โปร่งใส และคำนึงถึงประสิทธิภาพ ไม่ใช่เพียงเพื่อตอบสนองผลประโยชน์ทางการเมืองในระยะสั้นเท่านั้น ดังนั้นรัฐจึงควรสร้างระบบการแจกจ่ายทรัพยากรที่ตั้งอยู่บนฐานข้อมูล การวิเคราะห์เชิงประจักษ์ และการประเมินผลนโยบายอย่างรอบด้าน

2. การสื่อสารของรัฐด้วย “ปิยวาจา” เพื่อสร้างความไว้วางใจ “ปิยวาจา” หมายถึง การพูดจาด้วยถ้อยคำไพเราะ จริงใจ อ่อนโยน และสุภาพ ซึ่งในเชิงรัฐศาสตร์อาจหมายถึงการสื่อสารของรัฐที่มีเป้าหมายในการสร้างความไว้วางใจ ความเข้าใจ และความร่วมมือกับประชาชน บทบาทของรัฐในด้านนี้สะท้อนออกมาในการแถลงนโยบาย การประชาสัมพันธ์ และการบริหารในภาวะวิกฤต ตัวอย่างเช่น การสื่อสารของรัฐบาลในช่วงการระบาดของโควิด-19 หรือในสถานการณ์เศรษฐกิจตกต่ำ หากดำเนินการอย่างชัดเจน โปร่งใส และเอาใจใส่ ย่อมสร้างความมั่นใจและความร่วมมือจากสาธารณชน นอกจากนี้ “ปิยวาจา” ยังหมายถึงการเคารพศักดิ์ศรีของประชาชนในการรับฟังความคิดเห็นหรือการวิพากษ์นโยบาย การใช้วาทกรรมเชิงบวกจากผู้นำประเทศและข้าราชการระดับสูงจะส่งผลต่อวัฒนธรรมการเมืองในสังคมโดยรวม ทำให้เกิดบรรยากาศแห่งความร่วมมือและความสงบสุขในทางกลับกัน หากรัฐใช้ภาษาที่กตัญญู ข่มขู่ หรือสื่อสารแบบบิดเบือน ย่อมลดทอนความชอบธรรม และเปิดโอกาสให้เกิดความขัดแย้ง ความไม่พอใจ และการต่อต้าน ดังนั้น “ปิยวาจา” จึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญยิ่งต่อเสถียรภาพของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

3. การบริหารเชิงนโยบายสาธารณะที่เป็น “อรรถจริยา” “อรรถจริยา” คือ การประพฤติให้เกิดประโยชน์ต่อผู้อื่น ซึ่งในแง่ของรัฐศาสตร์ หมายถึงการบริหารจัดการนโยบายสาธารณะที่มีเป้าหมายชัดเจนในการสร้างผลประโยชน์ร่วมแก่ประชาชนในวงกว้าง โดยรัฐไม่ควรใช้อำนาจเพื่อเอื้อผลประโยชน์แก่กลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หรือขับเคลื่อนนโยบายที่ไร้ประสิทธิภาพหรือขาดการตอบสนองความต้องการของสังคมการดำเนินนโยบายที่เป็น “อรรถจริยา” ต้องตั้งอยู่บนฐานของการศึกษาวิจัย การมีส่วนร่วมของประชาชน การประเมินผลกระทบ และการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง เช่น นโยบายส่งเสริมเศรษฐกิจฐานราก การพัฒนาแรงงานอย่างยั่งยืน หรือการส่งเสริมสุขภาพป้องกันโรค มากกว่าการเน้นเพียงการรักษาในระยะสั้นรัฐที่ถือนั่นใน “อรรถจริยา” จะเป็นรัฐที่ขับเคลื่อนด้วยภาวะผู้นำที่มีเมตตา มีเป้าหมายเชิงประโยชน์ส่วนรวม และสามารถรักษาความสมดุลระหว่างประสิทธิภาพ (efficiency) และความยุติธรรม (equity) ได้อย่างแท้จริง

4. การสร้างความเสมอภาคในเชิง “สมานัตตตา” โดยไม่เลือกปฏิบัติ “สมานัตตตา” หมายถึง ความเสมอภาค การวางตนอย่างเท่าเทียม ไม่เลือกปฏิบัติ ซึ่งในทางรัฐศาสตร์สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชน หลักนิติธรรม และการปฏิบัติของรัฐที่ต้องยึดมั่นในความเสมอภาคของประชาชนทุกคนบทบาทของรัฐในด้านนี้ครอบคลุมถึงการให้บริการสาธารณะที่ไม่แบ่งแยก การยอมรับความหลากหลายทางเพศ เชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม ตลอดจนการวางนโยบายที่ไม่เลือกปฏิบัติต่อกลุ่มคนชายขอบ เช่น คนพิการ ชาวเขา แรงงานข้ามชาติ และผู้มีรายได้น้อย ในทางกฎหมาย “สมานัตตตา” ยังหมายถึงการปฏิบัติตามหลักแห่งความเสมอภาคในการเข้าถึงสิทธิ เช่น การรับราชการ การได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย และการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างเท่าเทียม ตัวอย่างเช่น การจัดสรรงบประมาณที่สอดคล้องกับความต้องการเฉพาะของพื้นที่ต่าง ๆ โดยไม่ละเลยพื้นที่ชายขอบหรือชนบทการเลือกปฏิบัติโดยรัฐไม่ว่าจะโดยเจตนาหรือโดยระบบ จะนำไปสู่การสะสมความเหลื่อมล้ำ ความรู้สึกถูกทอดทิ้ง และบั่นทอนความไว้วางใจในสถาบันการเมือง การประยุกต์ใช้ “สมานัตตตา” อย่างจริงจังจึงเป็นหัวใจของรัฐที่เป็นธรรม และเป็นเสาหลักของประชาธิปไตยแบบมีคุณภาพ

สรุปได้ว่า หลักสังคหวัตถุ 4 ไม่เพียงเป็นคุณธรรมในทางพระพุทธศาสนา หากแต่สามารถกลายเป็นกรอบการวิเคราะห์เชิงรัฐศาสตร์ที่ทรงพลัง โดยเฉพาะในยุคที่สังคมเผชิญความท้าทายจากความเหลื่อมล้ำ ความเปราะบาง และการเสื่อมศรัทธาต่อรัฐการที่รัฐดำเนินบทบาทเชิง “ทาน” ด้วยการจัดสรรทรัพยากรอย่างเป็นธรรม ใช้ “ปิยวาจา” เพื่อสื่อสารด้วยความจริงใจ บริหารด้วย “อรรถจริยา” เพื่อก่อประโยชน์ต่อสาธารณะ และยึดมั่นใน “สมานัตตตา” เพื่อส่งเสริมความเสมอภาค ล้วนเป็นการหลอมรวมคุณธรรมทางพุทธศาสนาเข้ากับหลักการประชาธิปไตยและธรรมาภิบาลสมัยใหม่ ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาสังคมไทยอย่างมั่นคงและยั่งยืนในระยะยาว

ข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อความยั่งยืนทางสังคมบนฐานของหลักสังคหวัตถุ 4

ในสถานะที่สังคมไทยเผชิญกับปัญหาความเหลื่อมล้ำ ความแตกแยกทางสังคม และการขาดความเชื่อมั่นต่อกลไกรัฐ การเสริมสร้าง “ความยั่งยืนทางสังคม” (Social Sustainability) จึงกลายเป็นเป้าหมายสำคัญของการกำหนดนโยบายสาธารณะ แนวคิดจากพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะ หลักสังคหวัตถุ 4 ได้แก่ ทาน (การให้) ปิยวาจา (การพูดจาไพเราะ) อรรถจริยา (การประพฤติตนเพื่อประโยชน์ผู้อื่น) และ สมานัตตตา (การวางตนเสมอภาค) สามารถประยุกต์ใช้เพื่อเป็นฐานคิดในการออกแบบนโยบายที่มุ่งสร้างความเป็นธรรม ความเมตตา และความสมานฉันท์ในสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ (พระธรรมปิฎก, 2546) มีดังนี้

1. การบูรณาการหลักสังคหวัตถุ 4 เข้ากับการกำหนดนโยบายสาธารณะ

1.1 ทาน การจัดสรรทรัพยากรอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม นโยบายควรมุ่งเน้นการ “ให้” โดยรัฐควรจัดสรรทรัพยากรให้แก่ประชาชนอย่างทั่วถึง เช่น สวัสดิการขั้นพื้นฐาน การศึกษา การสาธารณสุข และการคุ้มครอง กลุ่มเปราะบาง เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม (โกวิท วงศ์สุรวัฒน์, 2559)

1.2 ปิยวาจา การสื่อสารของรัฐที่สร้างความไว้วางใจ เชื่อใจ รัฐควรใช้ภาษาที่เป็นมิตร อ่อนโยน และจริงใจในการสื่อสารนโยบายต่อประชาชน โดยเฉพาะการสร้างการมีส่วนร่วมผ่านกระบวนการรับฟังความคิดเห็น และประชาพิจารณ์ที่โปร่งใส (เสกสรรค์ ประเสริฐกุล, 2560)

1.3 อตถจริยา การบริหารราชการที่ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง กลไกราชการควรมุ่งบริการประชาชนด้วยความเอื้อเฟื้อและมุ่งประโยชน์ต่อส่วนรวม มากกว่าการคำนึงถึงผลประโยชน์เฉพาะกลุ่ม โดยใช้หลักธรรมาภิบาลและการบริหารแบบมีส่วนร่วม (วรภัทร โตธนะเกษม, 2563)

1.4 สมานัตตตา การส่งเสริมความเสมอภาคทางโอกาส รัฐต้องสร้างกลไกเพื่อส่งเสริมความเสมอภาค ทางสังคม เช่น การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น การส่งเสริมสิทธิของกลุ่มชาติพันธุ์ และการยกระดับบทบาทของเพศหญิงและกลุ่มหลากหลายทางเพศ

2. แนวทางพัฒนากลไกของรัฐให้เอื้อต่อสังคมที่เอื้อเฟื้อ เกื้อกูล และเท่าเทียม มีรายละเอียดดังนี้

2.1 การสร้างสวัสดิการสังคมเชิงรุก พัฒนาระบบสวัสดิการแบบ “Universal Basic Services” ที่ครอบคลุมการศึกษา สุขภาพ และความมั่นคงของชีวิตอย่างเท่าเทียม

2.2 การส่งเสริมภาครัฐเชิงคุณธรรม พัฒนาบุคลากรภาครัฐด้วยหลักธรรม จริยธรรม และจิตสาธารณะตามหลักอตถจริยา เพื่อให้บริการด้วยเมตตาและความเข้าใจ (พระพรหมคุณาภรณ์, 2559)

2.3 การปฏิรูประบบการมีส่วนร่วมของประชาชน ส่งเสริมประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมผ่านกลไก “ประชาชนร่วมกำหนดนโยบาย” เช่น เวทีภาคประชาชน สภานโยบายชุมชน และการวางงบประมาณแบบมีส่วนร่วม (Participatory Budgeting)

2.4 การพัฒนาฐานข้อมูลเพื่อการช่วยเหลือแบบตรงเป้า ใช้เทคโนโลยีในการจัดทำฐานข้อมูลประชากรที่ถูกต้องและครอบคลุม เพื่อให้การแจกจ่ายทรัพยากรตามหลัก “ทาน” เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรม (รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์, 2561)

สรุปได้ว่า การนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาใช้ในการกำหนดนโยบายสาธารณะไม่เพียงแต่เป็นการยึดหลักธรรมของพระพุทธศาสนาเท่านั้น แต่ยังเป็นการส่งเสริม “ความยั่งยืนทางสังคม” บนฐานของคุณธรรม ความเป็นธรรม และการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ซึ่งจะช่วยให้รัฐสามารถสร้างสังคมที่เอื้อเฟื้อ เกื้อกูล และเท่าเทียมได้อย่างยั่งยืน

สรุป

บทความวิชาการนี้ สรุปได้ว่า การศึกษานี้เสนอการประยุกต์ใช้ หลักสังคหวัตถุ 4 ซึ่งประกอบด้วย ทาน หมายถึงการให้และแบ่งปัน ปิยวาจา คือการสื่อสารด้วยถ้อยคำสุภาพและสร้างความเข้าใจ อตถจริยา คือการกระทำที่มุ่งประโยชน์ต่อส่วนรวม และ สมานัตตตา คือการวางตนอย่างเสมอภาค โดยนำหลักเหล่านี้มาสร้างกรอบเชิงจริยธรรมสำหรับการบริหารรัฐและนโยบายสาธารณะ เพื่อแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ

ความแตกแยกทางสังคม และวิกฤตศรัทธาที่มีต่อสถาบันรัฐของไทย หลักสังคหวัตถุ 4 สามารถเชื่อมโยงกับแนวคิดธรรมาภิบาล ความยุติธรรมทางสังคม และการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยเน้นการกระจายทรัพยากรอย่างเป็นธรรมผ่านทาน การสื่อสารภาครัฐอย่างโปร่งใสและไม่เป็นศัตรูผ่านปียวาจา การออกแบบนโยบายและบริการที่ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลางผ่านอัตถจริยา และการสร้างความเสมอภาคในทุกมิติของการดำเนินงานผ่านสมานัตตตา ในเชิงนโยบาย รัฐควรบูรณาการหลักสังคหวัตถุ 4 เข้าในการวางแผนและออกแบบสวัสดิการ การศึกษา การสาธารณสุข และการบริหารงานท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม พร้อมทั้งจัดทำ ดัชนีจริยธรรมภาครัฐ เพื่อวัดผลด้านความโปร่งใส ความเมตตา ความเอื้อเฟื้อ และการมีส่วนร่วมของประชาชน นอกจากนี้ การส่งเสริมการอบรมพุทธจริยศาสตร์เชิงปฏิบัติ แก่ผู้บริหาร ข้าราชการ และเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น ถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการปลูกฝังคุณธรรมและพัฒนาหน่วยงานรัฐให้เป็นรัฐที่มีเมตตา ไม่ใช่รัฐที่เน้นเพียงกฎระเบียบอย่างเดียว การเปิดพื้นที่ให้ประชาชนและชุมชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการออกแบบและตรวจสอบนโยบาย ยังช่วยสะท้อนหลักอัตถจริยาและสมานัตตตาทำให้เกิดความไว้วางใจและความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมในกระบวนการพัฒนาที่ยั่งยืนที่สุด การนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาใช้เป็นกลไกสร้างสมานฉันท์ในสังคมไทย โดยเฉพาะในสถานการณ์ความขัดแย้งทางการเมือง วัฒนธรรม หรือศาสนา จะช่วยให้รัฐเป็นผู้นำในการสื่อสารด้วยความเคารพ และสร้างบรรยากาศแห่งการให้อภัย การคืนดี และความปรองดองระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญสู่สังคมที่มั่นคง ยั่งยืน และมีมนุษยธรรมอย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

- โกวิท วงศ์สุรวัฒน์. (2559). นโยบายสาธารณะเพื่อความเป็นธรรม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์การเมือง.
- จิราภรณ์ สุทธิวาทนฤพุด. (2557). การสื่อสารอย่างสันติในสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เจริญชัย โชนงนุช. (2563). จริยธรรมในสังคมร่วมสมัย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์คุณธรรม.
- ธรรมชัย ศรีสมบุรณ์. (2560). จริยธรรมและการสื่อสารในสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิชาการ.
- ประมวล เพ็งจันทร์. (2563). ธรรมะกับสังคม: การอยู่ร่วมกันอย่างมีคุณค่า. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประเสริฐ พิชิตธรรม. (2564). วาทกรรมและการสื่อสารสาธารณะ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สารสนเทศ.
- พระธรรมปิฎก. (2546). หลักสังคหวัตถุ 4 และการบริหารการเมือง. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมะสาร.
- พระพรหมคุณาภรณ์. (2559). ธรรมะเพื่อชีวิต. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมะสากล.
- พระไพศาล วิสาโล. (2565). ธรรมะกับการพัฒนาสังคมร่วมสมัย. กรุงเทพมหานคร: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.
- รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์. (2561). เศรษฐศาสตร์การเมืองของการพัฒนาที่ยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรภัทร โตธนะเกษม. (2563). ธรรมาภิบาลกับการบริหารราชการแผ่นดิน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- วรภัทร วงศ์วีระ. (2565). วิฤตอัตลักษณ์และวิฤตศรัทธาในสังคมไทยยุคดิจิทัล. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิทยา แสงวิมล. (2563). พุทธศาสนากับการพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมคิด สติยธรรม. (2558). หลักธรรมทางการเมือง. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์รัฐศาสตร์.
- สมชาย ปรีชาศิลปกุล. (2562). การเมืองไทยและความชอบธรรมของประชาธิปไตย. กรุงเทพมหานคร: บัณฑิต.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2563). รายงานการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจของประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สุชาติ พงษ์สวัสดิ์. (2561). คุณธรรมในชีวิตประจำวัน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ปัญญาชน.
- สุนทร ประเสริฐธรรม. (2555). สังคมและวัฒนธรรมไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สังคมศึกษา.
- สุภาสินี ตันติศรีสุข. (2555). การพัฒนาที่ยั่งยืน: แนวคิดและการประยุกต์ใช้ในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุลักษณ์ ศิวรักษ์. (2564). อิทธิพลของพุทธศาสนาต่อความคิดทางการเมืองของสุลักษณ์ ศิวรักษ์. วารสาร Digiverse.Chula, 29(1), 115–128.
- เสกสรรค์ ประเสริฐกุล. (2560). การสื่อสารและการมีส่วนร่วมของประชาชน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ประชาสังคม.
- Baker, S. (2006). Social sustainability and political governance. London: Routledge.
- Esping-Andersen, G. (1990). The three worlds of welfare capitalism. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Haughton, G., & Hunter, C. (1994). Sustainable cities. London: Jessica Kingsley Publishers.
- McKenzie, S. (2004). Social sustainability: Towards some definitions. Adelaide: Hawke Research Institute, University of South Australia.
- Pateman, C. . (1970). Participation and democratic theory. Cambridge: Cambridge University Press.
- Phongpaichit, P. & Baker, C. (2017). Political conflict in Thailand. Chiang Mai: Silkworm Books.
- Putnam, R. D. (2000). Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community. New York: Simon & Schuster.
- Rawls, J. (1971). A theory of justice. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- UN-Habitat. (2010). State of the World's Cities 2010/2011: Bridging the Urban Divide. Nairobi: United Nations Human Settlements Programme.

United Nations. (1987). Report of the World Commission on Environment and Development: .
New York: United Nations.

World Bank. (2020). Thailand Economic Monitor: Productivity for Prosperity. Washington, DC:
World Bank.